

ELÉGETT AKTÁKBÓL.¹

(Az udvar az 1847-i pozsonyi országgyűlésen.)

ZRÍNYI MIKLÓS, a költő, írta volt egyik szép levelében, hogy Bécsben volt s ott látta az új királyt, látta az új udvart, az új minisztereket, de semmi újat nem vett észre. Csak a nevek és az emberek újak, de különben minden a régi. A szokás, a tespedés, a bálványozás, mind, mind a régi!

Zrínyi Miklós e szavai V. Ferdinánd királyra is illenek. E jószívű, nyájas és naiv király alatt sem változott semmi. Ferenc császár rideg abszolutizmusa, az egész országot behálózó kémrendszere és centralizmusa élt és virult tovább. Maga a bábkirály tán nem is sejtette, hogy mindez ellenkezik a korszellemmel, hadilábon állott országunk alkotmányával s a népek szabadságával. Miniszterei, ismervén elmebeli gyöngeségét, nyugodtan folytatták Ferenc császár rendszerét, melynek egyik sarkköve a magyar önállóság, a magyar államiság ellen való harc volt.

A főudvarmesteri hivatal régóta megszokta, hogy mikor az udvar akár országgyűlésre, akár koronázásra jött az országba, a szertartásokból a magyarokat lehetőleg kizárni igyekezett. V. Ferdinánd király pozsonyi látogatásánál is erre törekedett a főudvarmesteri hivatal. Ferdinánd király maga akarta megnyitni az 1847 évi pozsonyi országgyűlést, de miniszterei mindenáron lebeszélni igyekeztek őt erről. Maga Ferdinánd király mondotta Pozsonyban az urak fogadásakor: Bécsben mindenáron azt ajánlották, hogy ne menjek a magyarok közé, mert azok rossz és veszedelmes emberek. Most látom, hogy ez nem igaz. Hiszen a magyarok igen kedves és jó emberek!

A főudvarmesteri hivatal kidolgozván az udvar részére a ceremóniákat, 1847 október 7-én értesíté Apponyi György kancellárt, hogy a királyt Metternich herceg, Kolowrat gróf, Vratislav altábornagy és Cziilich udvari tanácsos kísérik Pozsonyba. Ő felsége a szokásos ünnepi ebéden nem fog megjelenni! Ünnepélyes bevonulás nem lesz. A királyi család a Viczay-féle házban fog lakni. Az országgyűlési küldöttség ünnepélyes fogadtatása elmarad. A darabant testőrség nem megy le Pozsonyba. Dietrichstein Móric főkamrás és helyettes főudvarmester a király oldala mellett leend.

Íme, a főudvarmesteri hivatal mindenáron azon volt, hogy az országgyűlés megnyitása minél egyszerűbb legyen.

¹ A legutóbbi bécsi forradalomban elégették a volt rendőrminisztérium levéltárát. Az itt felhasznált adat mind a már nem létező levéltárból való. A képviselőház e sorok írójával éveken át másoltatta ez aktákat, melyeknek jó része hiteles másolatban megvan a képviselőház birtokában s ezekből készült a jelen tanulmány.

Mivel Bécsben a magyarokat veszedelmes embereknek tartották, a haditanács az udvar biztonságára idegen katonaságot rendelt Pozsonyba. A Lamberg generális kardja alatt lévő helyőrségen kívül november hó i-ére egy zászlóalj morva gránátos, a Walmoden-ezred vasasai, tüzérezred stb. érkezett Pozsonyba. Volt tehát Pozsonyban — hogy az akkori szókkal éljünk — bombászkar, tűzmívészek, gátmászók (sappeurök), vámoki kar (geniecorps) és egy csomó fendékiszt (stabsoffider). Untig elég lett volna a haderő Pozsony védelmére is.

Ferdinánd király úgy a főudvarmesteri, mint a haditanács intézkedéseit jóváhagyta. A magyar kancellária kérésére október 24-én mégis kijelentette, hogy az országgyűlési szokásos ebéden az udvar tagjaival együtt meg fog jelenni.

Bécsi minisztereinek sürgetésére különben már jó eleve rendeletet bocsátott Sedlniczky gróf rendőrminiszterhez, jelentvén, hogy november 7-ére Pozsonyba országgyűlést hirdetett. S meghagyta neki, hogy miként az előbbi országgyűléseken, úgy most is tegye meg a szükséges intézkedéseket a titkos jelentések dolgában.

Sedlniczky az országgyűlési titkos rendőrség fejévé ezúttal is Ferstl tanácsost tévé. Ferstl jelentéseinek revíziójára két városi követet nyertek meg (Rollert és Preyer Józsefet). „Az ellenzék korifeusainak s a jurátusoknak megfigyelésére alkalmas követeket — írja Ferstl — később szerzem meg. Három segédem leend: Lefler Albert, Rothschild János és Steinberger Lőrinc, akik már több országgyűlésen működtek s akik több nyelven beszélnek. Hausenbauer András és Hofmeister Antal is alkalmasak a titkos szolgálatra. Mindezek — írja Ferstl — november 4-én Pozsonyban legyenek.“

Ugyanide rendeltetett Engel Sándor is, mint az országgyűlési hírek cenzora, bár Szalay László és Tóth Lőrinc az újságírók nevében ez ellen erősen tiltakoztak s mindent megtettek, hogy a nádort Engel alkalmazása ellen megnyerjék. Apponyi György kancellár azonban igen szívélyesen fogadta Engelt s kijelenté neki, hogy mindent szabad közölni, ami nincs az udvar ellen, ami nem izgató s nem forradalmi. Ehhez Zsedényi tanácsos még hozzátette, hogy az örökös tartományoknak adandó alkotmány dolgában semmit sem szabad közölni.

A titkos rendőrség november elején megkezdte működését. November 6-án már jelentette a rendőrminiszternek s ez meg a királynak, hogy a követek legnagyobb része már megérkezett Pozsonyba. Az ellenzékiek a Zöld fához címzett vendégfogadóban vannak. „Feltűnést kelt, hogy napról-napra sűrűbben érkezik az országgyűlési ifjúság. A zemplénmegyeiek kalpagjukon vörös jdvényt hordanak. Durvák és neveletlenek. Úgy látszik, hogy ezek minden kormánypárti követet inzultálni fognak.“

Ez utóbbi jóslat hamar beteljesült. Az ifjúság november 5-én a sétatéren levő Lasznig- (Hollinger-) féle kávéház két szobáját a zsidóktól erővd elfoglalta. A főistállómester azonban azt az ajtót, mely a két szobát a biliárdteremmel összeköti, befalaztatta. Az ifjúság azonban, — jelenti a rendőrtanácsos — a falat keresztültörte s helyiségeit újra

¹ „Was nicht aufregend und revolutionaire ist und Umsturz predigend erscheint.“

elfoglalta. Az ajtót a főistállómaster ez éjjel újra be akarja falaztatni. Az ifjak azonban kijelenték, hogy újra bedöntik.

A kávéházi foglalással egyidőben (november 5-én) az országgyűlési ifjúság elhatározta, hogy Károlyi János nógrádi, Papszász Lajos és Reviczky bihari követeknek hatalmas macskazenét ad. A titkos rendőrség jelentésére a főistállómaster István főherceg jóváhagyásával elhatározta, hogyha kell, szuronyokkal akadályozza meg a tüntetést. Lamberg generálissal tehát megegyezett, hogy két század gránátos és két század gyalogos álljon fegyverben és két lovas s négy gyalog patrouille őrizze a nevezett követek lakását.

Az ifjúság látván a nagy katonai készülődést, lemondott tervéről. Az őrzérek csak hat lármás csizmadialegényt fogtak el s azokat hatnapi börtönnel büntették.

Néhány nappal később (november 10-én) jelenti a titkosrendőrség, hogy az ifjúság István főhercegnek minden áron fáklyászenét akar adni.

A főistállómaster, akinek feladata volt az országgyűlés alatt a közrend fenntartása, kijelenté, hogy katonasággal és rendőrséggel akadályozza meg a tüntetést. A városi tanács meg lefoglalta a muzikusok zeneszerszámaikat. Az ifjúság erre elhatározta, hogy zene nélkül tartja meg a fáklyásmenetet. Épp ekkor érkezett Győrből Egressy bandája. Az ifjúság a bandát azonnal a Hollinger-kávéházba cipelte s biztosította a megrémült zenészeket, hogy semmi szín alatt nem engedik muzikaszerszámaikat elvételni. Este kilenc óra helyett már hétkor meggyújtották a fáklyákat s bár az ifjak sokan voltak, egy perc alatt elkészültek.

A menet (közepén a bandával) megindult s a legnagyobb rendben érkezett a Grassalkovics-palotához. Grünne gróf, István főherceg főudvarmestere kijövén, igen udvariasan megköszönte az ifjaknak a tüntetést, de kijelenté, hogy a főherceg nem fogadhatja őket. Erre hatalmas „éljen a leendő nádor“ kiáltás közt Berecz Károly szavaira szép rendben visszatértek a Hollinger-kávéházba. A főistállómaster egy század huszárt s egy század gránátost rejtetett a Grassalkovics-palota szomszédságába, de semmi szükség sem volt rájuk. Az ifjúság elérte célját s azt hiszi, hogy ezentúl is rendezhet fáklyásmenetet.¹

E jelentés keltekor a követek és a főrendek már majd mind Pozsonyban voltak. Sajátságos jelenség, hogy e fontos országgyűlésre meghívottak közül a legtöbb főpap távol maradt. Az országgyűlés megnyitásán szokásos beszédek — primás nem lévén — az egi érseknek kellett volna tartania, de ő betegségével menté ki távolmaradását. István főherceg és helytartó erre Nádasdy Ferenc kalocsai érseket bízta meg a beszédek megtartásával. Ez is kimenté magát betegségével, bár azt írta a főhercegnek, hogy „polgári pályájának legdicsőbb fénypontjául“ tekintette volna e megtisztelő szerepet.

Így állván a dolog, Scitovszky pécsi püspök lett az országgyűlési ünnepi szónok.

Egy csomó apáton és káptalani követen kívül távol maradt Balassa

¹ Pressburg, 1847 november 10-i titkosrendőri jelentés Sedniczky miniszterhez.

Gábor szombathelyi püspök, Hohenlohe herceg váradi nagyprépost és sardicai püspök, Vécsei Czigler Ignác tábori püspök („tábori egyházi főnök“), a munkácsi, versed, károlyvárosi püspök.

November hó 11-én megérkezett Pozsonyba a király és a királyné. Ugyancsak megérkeztek Ferenc Károly, Ferenc József, Albrecht, Károly Ferdinánd, Lipót és Rainer főhercegek megfelelő kísérettel. Az uralkodóház fogadására Lamberg tábornok vezetése alatt kivonult a sorkatonaság, valamint Zichy Ottó „vezér“ alatt az „ideiglenes nemzetőrség“ is.

A király és a királyné a kivilágított városban még aznap nagy sétát tettek, nyájasan viszonzván a közönség köszönését.

A következő napon, november 12-én történt az országgyűlés ünnepélyes megnyitása. Az országgyűlési küldöttség reggd nyolc órakor gyülekezett a primási palota nagytermében, A király egy-negyed kilenckor jelent meg. Scitovszky szép magyar beszéddd köszöntötte ő felségét. A király néhány latin szóval felelt az üdvözletre.

A küldöttség ezután a királynét üdvözölte; ő is latinul válaszolt. Mire hatalmas éljenzés következett.¹ Erre a főhercegek üdvözlése következett. Itt már nagy meglepetés érte az országgyűlési küldöttséget. Ferenc Károly főherceg ugyanis magyar beszéddel válaszolt az üdvözletre. Eleinte — mondja a titkosrendőri jelentés — halkan, de igen jó kiejtéssel beszélt, de aztán fennhangon folytatta beszédjét. A többi közt megköszönte a rendeknek, hogy fiát: Ferenc Józsefet oly kedvesen és szeretettel fogadták. Ferenc József trónörökös az éljenzésre mélyen elpirult s oly kedves zavart mutatott, hogy a jelenlévők el voltak ragadtatva. Az országgyűlési küldöttség tagjai — írja a titkosrendőrség — Ferenc Károly főhercegnek főleg kifogástalan magyaros kiejtését csodálták!

Az országgyűlési küldöttség visszatérván az országházba, a vegyes ülésen Scitovszky püspök dőadá a királyi fogadtatás lefolyását. Hogy a király a magyar beszédre latinul felelt, a követek és a jurátusok igen kedvetlenül vették. De Scitovszky püspököt zajosan megéljenezték. A főrendi tábla ekkor már úgy megtelt, hogy az országgyűlési küldöttségéből csak Scitovszky és a tárnokmester juthattak be. Úgy a vegyes ülésen, mint a főrendi táblán Ferenc Károly főherceget éljenezték legjobban szép magyar beszéde miatt.

A két tábla ezután a primási palotába ment a királyi előterjesztések meghallgatására. Kilenc órakor a palota nagy terme már zsúfolva volt. A karzatot az előkelő hölgyvilág foglalta d. Ugyanitt foglaltak helyet a követsek és a főhercegek. A bevonulok közül — írja a titkosrendőrség — legjobban Ferenc Károly főherceget s fiát, Ferenc Józsefet éljenezték. Ez utóbbi különösen feltűnt szeretetreméltó szeréységévd. Közben megérkezett a császárné is. Harsogó éljenzés, kalpaglengetés és kardcsörtetés fogadta őt. A király István főherceggel és a főméltóságokkal bevonulván, megkezdődött az országgyűlés megnyitása. Apponyi György a mesteri módon kidolgozott trónbeszédet szabadon adá elő s megmagyarázta a királyi előterjesztéseket. A beszédet zajos éljenzéssd fogadták. Ezután Majláth országbíró mély és érzésteli

¹ „Ein langer enthusiastischer Éljenruf folgte derselben.“ (Rendőri jelentés.)

beszédben köszönte meg ő felségének a nemzet iránt való jóindulatát. Erre ő felsége átadván a prepozíciókat az országbíróknak, így szólott: „Magyarország rendjei.“ E két magyar szóra olyan lelkesedés és éjljenzés támadt, hogy a király tíz percen át nem folytathatta beszédét. „Meglepetés, öröm s meghatottság fogta el a lelkeket — mondja a rendőri jelentés. — Öreg és komoly férfiak szeméből könnyek fakadtak. A hölgyek a karzaton tapsoltak s kendőt lobogtattak. Kalpagok lengése, kardok csörgetése, harsogó éjljenzés tölté be a levegőt“

Néma csönd támadván, a király elmondhatta rövidke magyar beszédét: „Magyarország rendjeit itt látni örvendek. Atyai szándékom a királyi előadások mutatják. Fogadják bizodalommal.“ E rosszul fogalmazott három mondatocska lázba hozta az egész várost. A titkosrendőrség jelentése szerint Mária Terézia kora óta ez volt a legnevezetesebb országgyűlési esemény.

Ferenc Károly főherceg — jelentik a rendőrminiszternek — annyira meg volt hatva, hogy alig bírta könnyeit visszatartani. Széchenyi István a nemzeti nyelv győzelmének mondá a király beszédét. Ez — úgymond — újabb bizonyíték arra, hogy mindent követelhetünk, a nélkül, hogy a nemzet történeti alapját aláásnák.¹

Az országgyűlés megnyitása után a két tábla tagjai távoztak s megválasztották István főherceget nádornak. Erre a karok és a rendek az új nádorral visszatértek a primási terembe, ahol az országbíró a nádorválasztás megerősítését kérte a királytól. E kérésre ő felsége ezt felelte: „E választást királyi hatalommal örömmel megerősítem!“

Az eskü letevése után a király így szólott a nádorhoz: „Kedves Öcsém! Kövesse hivatalában édesatyja dicső példáját!“²

A király magyar szavai közül az utóbbiak tetszettek legjobban. Aznap este — jelentik a rendőrminiszternek — minden párt, minden helyen a király szívjóságát emlegette s magasztalta. Az öröm a közönség köz is határtalan. A Híradó szóról-szóra közölte ő felsége szép beszédeit (!?) s a közönség mód nélkül kapkodja a lapot.³

Az első örömláz elmúltával már egészen másképpen beszéltek az országgyűlés megnyitásáról. Asztalos követ például a 8. kerületi ülésen udvarias hangon megállapította, hogy a királynak kötelessége volt magyarul beszélnie. Batthyány Lajosnál lévén Teleki László, Károlyi György grófok, aztán a jeles ellenzéki szónok: Mesznil báró, az országgyűlés megnyitásáról beszélgettek. A titkosrendőri jelentés szerint Batthyány Lajos, Károlyi Györgyné és Batthyány Lajosné csipős megjegyzéseket tettek a király magyar beszédére.¹

Kuthy Lajos, aki szintén jelen volt, nevetségesnek mondá, ha az a pár magyar szó bódító álomba terelne minket. Minden csak látszat és semmi más!⁵

¹ „Gráf Stephan Széchenyi äusserte, dass der soeben constatirte Sieg der Landessprache einen neuen Beweis liefere, dass man alles verlangen könne, ohne eben über Nacht den geschichtlichen Bóden einer Nation (auf Kossuth gemünzt) untergraben zu müssen“ etc.

² „Gut magyarisch ausgesprochen“ — írja a titkosrendőrség.

³ November 13-i jelentés.

⁴ „Einige böswillige Glossen darunter zu machen.“

⁵ „Alles sei Schein, nichts weiter“.

A király az országgyűlés megnyitásának napján (12-én) délután hat órakor három küldöttséget fogadott: a papságét, a megyei és a városi küldöttséget. A fogadtatáson a királyné és a főhercegek is jelen voltak. A fogadtatás közben valaki megsúgta a nádornak, hogy Bajcsy József főbíró, aki Pozsony város küldöttségét vezeti, magyar nyelven akarja köszönteni a királyt. A nádor erre főudvarmesterét: Grünne grófot küldé Bajcsy uramhoz, hogy lebeszélje őt a magyar beszédről. Hiábavaló fáradság volt. Hiába erősítgeté Grünne gróf, hogy Ő felségét a magyar beszéd már nagyon kimerítette,¹ Bajcsy kijelenté, hogy ő csak magyarul fog beszélni. Grünne gróf ezt a nádornak megsúgván, István főherceg maga jött ki s erősén kapacitálta Bajcsyt a német beszédre. A pozsonyi küldöttség tagjai is támogatták a nádort, kijelentvén, hogy egyikük sem tud magyarul. Mivel minden kérézés hiábavalónak bizonyult, a nádor haraggal mondá Bajcsynak: „Hát mondja csak azon a nyelven, amelyben betanulta, de ő felsége mindenestre németül fog felelni.“

A városi küldöttség a király elé jutván, Bajcsy csakugyan magyar beszédet mondott s a király, mit sem értvén abból, néhány német szóval felelt. Pozsony város tanácsa utóbb Bajcsyt megróttá viseleté miatt. Bajcsy — jelenti a rendőrminiszter — szívesen játssza a hazafi szerepét s népszerűségre vadászat.²

A következő napon fogadta a király a karokat s rendeket s aztán a méltóságokat. A nádor legelőször az országbíró s a tárnokmestert mutatta be a királynak, ő felsége majd mindenkivel váltott pár nyájás szót. Csak Kossuthal, Batthyány Lajossal és Szentkirályi Móriccal beszélt igen röviden. Az országgyűlési rendőrség jelentése szerint a király azt a megjegyzést tette, hogy a magyarok igen kedves és jó emberek s nem igaz, amiket felőlük néki Bécsben mondtak. A kihallgatás féltizenegytől negyedkettőig tartott.

Mivel 13-án böjt volt, a király 14-én adta a megválasztott nádor tiszteletére az ebédet. Ez a 800 teritékes ebéd valóban királyi volt. A karzatokat az előkelő világ hölgyei tölték meg. ő felségét, a királynét és a főhercegeket zajos éljenzéssel fogadták. A Sándor cár ezredének zenekara és a cigányok szolgáltatták a zenét. Az első felköszöntőt Majláth országbíró mondta a királyi családra. Ferdinánd erre odaszólt Apponyi kancellárhoz, hogy feleljen a felköszöntőre, mégpedig szépen. Apponyi — a különben nagyon népszerűtlen kancellár — oly kitűnő beszédet mondott, hogy a rendőrminiszter jelentése szerint még ellenségei is azt mondták: „dass Gráf Apponyi doch ein becsületes ember ist“.

Az ebéden, mely félötig tartott, még Pálffy adminisztrátor, Forgách kanonok, Szentiványi stb. is fel akartak szólalni, de nem hallgatták meg őket.

Az udvar az országgyűlés megnyitása után is Pozsonyban maradt. A király és a királyné több sétát tettek a városban, mely alkalommal

¹ „Da Allerhöchstdieselben an diesem Tage durch die ungarische Sprache schön angegriffen und erschöpft seien.“

² „Bajcsy spielt überhaupt geräe den ungarischen Patriot und jagt nach Popularität“

cigányzenekar játszott előttük s a királyi pár nyájasan fogadta a kíséző tömeg folytonos éljenzését.

November hó 17-én jelentette az országgyűlési titkosrendőrség, hogy a királyi pár nem hagyta el lakását, ő felsége ma fogadta a főhercegeket. A holnapi elutazásra Pozsonyba rendelt hatvan lovat és kocsikat visszarendelték; mivel őfelségéik csak 20-án utaznak. November 18-án a nádor a Grassalkovics-palotában bált ad, négy-ötszáz személy részére.

A következő napon (november 18-án) jelentette a rendőrség Sedlniczky miniszternek, hogy a király ma Stadion gróffal a sétatéren s több utcán sétálgatván, egész hazáig nagy tömeg éljenezte őt. Ő felsége ma este résztvesz a nádor bálján. A császárné 19-én reggel tíz órakor utazik Bécsbe.

A következő napon a titkosrendőrség azt jelentette, hogy a nádor bálja fényesen sikerült. Nyolc-tíz városi követet is meghívtak a bálra. A táncosok frakkban, a többiek mind magyar díszruhában jelentek meg. Az udvar tagjai mind jelen voltak. Kossuth is megjelent. Zichy Ottó grófot nagyon megbámulták, mert általános csodálkozásra a polgári örség eddig ismeretlen őrnagyi egyenruhájában jelent meg. Sokan ki is nevették őt.¹

Az udvar távozván Pozsonyból, az országgyűlési titkosrendőrség azontúl a követekről, a főrendekről és a tárgyalásokról küldött jelentéseket, melyekre a király sajátkezűleg írta volt: „Dient zür Nachricht, Ferdinand.“

Mivel Sedlniczky miniszter arra is kíváncsi volt, minő véleményük van az országgyűlés tagjainak a királyról, Ferstl tanácsosnak meghagyta, hogy erről neki jelentést küldjön. S Ferstl hűségesen megírta, hogy a magyar urak igen dicsérik a király jószívűségét és nyájasságát, de azt mondják, hogy nem való királynak, mert elmebeli tehetség dolgában gyenge lábon áll. S Ferdinánd király e jelentésre is ráírta: „Dient zur Nachricht Ferdinand.“

TAKÁTS SÁNDOR.

¹ „Man ist sehr geneigt für einen Narren zu erklären“ — írja a rendőrség vezetője.